

Vranka obecná mezi kameny a pádly

Daniel Bartoň a kol.

Vranka obecná (*Cottus gobio*) patří k typickým rybám našich kamenitých bystřin a podhorských řek. Žije skrytě při dně, a tak pozornosti většiny lidí snadno uniká.

V tocích, které si zachovaly nebo znovu získaly chladnou, čistou a proudnou vodu s kamenitým dnem, přitom může vytvářet velmi početné populace.

Obr. 1: Vranka obecná je drobná ryba chladných, čistých toků. Obývá především proudné úseky s členitým štěrkovým až kamenitým dnem. Foto Michaela Holubová

pro tvrzení, že současná intenzita splouvání způsobuje populační pokles vranky, zároveň však samy o sobě nevylučují dílčí nebo dlouhodobé dopady, které nebyly předmětem či rozsahem studie zachytitelné. Přirozené chování vranek a jejich ukrytí mezi kameny navíc znesnadňuje jejich detailní výzkum; ani tato studie proto neumožnila přímo vyhodnotit úmrtnost jednotlivých ryb po intenzivním brodění řekou.

Zajímavé bylo i sledování pohybu značených ryb. V některých obdobích vykazovaly vranky ze sledované lokality větší pohybovou aktivitu než ryby z kontroly, celkově však výsledky neumožňují vyvozovat jednoznačný závěr, že by vodácký provoz výrazně měnil jejich prostorové chování. Zároveň se potvrdilo, že se většina jedinců drží v proudnějších úsecích s kamenitým dnem, tedy právě v těch místech, kde při nízké vodě dochází ke tření lodí o dno a k častému brodění lidí.

Nízká voda, mělčiny a brodění

V zadání studie byl popsán předpoklad rizika spojeného nejen se samotným počtem lodí, ale především s chováním posádek při nízkých průtocích. V Rakouských projížděly ve sledovaném období stovky lodí denně. Ve všední dny to bylo průměrně 157 lodí a o víkendech 374 lodí. V roce 2025 projelo za sedm týdnů sledovaným úsekem během monitoringu, který probíhal od 16. června do 10. července a poté od 25. července do 17. srpna, téměř 27 tisíc vodáků; 1851 z nich přitom z lodí vystoupilo. Studie zároveň potvrdila, že s rostoucím průtokem a související výškou hladiny výrazně klesá počet lidí, kteří musí vystoupit a přetahovat lodě. K největšímu kontaktu s kamenitým dnem tedy dochází při nízké vodě, kdy lidé místy procházejí desítky metrů korytem.

Právě mělčí kamenité lavice představují vhodný habitat pro vranku. Při průchodu lidí a kontaktu lodí se dnem zde může teoreticky docházet k mechanickému poškození jednotlivých ryb, posunu kamenů, narušování úkrytů nebo ovlivnění bentické fauny, která tvoří významnou složku potravy vranky. Studie však neprokázala, že by se tento potenciální mechanismus za současných podmínek promítal do měřitelného zhoršení stavu místní populace.

Na trase od Malé Skály k Zrcadlové koze bylo vytipováno deset mělkých míst, kde se při nízkých průtocích překrývá vhodný biotop vranky

Obr. 3: V řadě úseků oblíbené vodácké trasy začínající v Malé Skále narážejí vodáci na mělká místa, kde často zastavují, vystupují z lodí a brodí řekou. Právě zde se mohou dostávat do přímého kontaktu s početnou populací vranky obecné v Jizeře. Foto Luboš Kočvara

se zvýšeným kontaktem vodáků se dnem. Nejde tedy pouze o jedinou izolovanou lavici. Tato místa představují vhodný prostor pro cílené sledování, nikoli sama o sobě důkaz negativního populačního dopadu.

Co z výsledků vyplývá pro ochranu vranky a jejího biotopu?

Ochrana přírody se někdy dostává do situace, kdy je znám věrohodný mechanismus možného působení, ale jeho dopad na populaci se v praxi nepotvrdí. Právě tak lze interpretovat i výsledky z Jizery. Ve sledovaném úseku žije početná populace vranky a dostupná data neukázala její zhoršení v souvislosti s vodáckým provozem. Současně bylo doloženo, že při nízkých průtocích dochází k častějšímu brodění a přetahování lodí v místech, která vranky využívají.

Z toho vyplývá potřeba rozlišovat mezi doloženým výsledkem a preventivní úvahou. Doloženým výsledkem je, že během dvou sezon nebyl zjištěn průkazný negativní vliv na početnost, velikostní strukturu ani sledované pohybové charakteristiky populace. Preventivní úvahou zůstává možnost lokálního narušování dna při mimořádně nízkých průtocích.

Taková interpretace nepodporuje plošné omezování vodáctví, ale ani kategorický závěr, že rekreační provoz nemůže mít žádný vliv. Opatření by měla odpovídat síle dostupných důkazů a být průběžně přehodnocována podle výsledků dalšího sledování.

Výsledky studie proto v současnosti neposkytují důvod k zavádění konkrétních omezení vodáckého využívání zkoumaného úseku. Smysl však má přiměřená prevence, zejména informování návštěvníků o citlivosti kamenitého dna a doporučení omezit zbytečné brodění a přesouvání kamenů při nízké vodě. Vhodné je také periodické sledování populace a případně cílený monitoring vytipovaných mělkých míst, který umožní zachytit případné změny v delším časovém horizontu.

Průlom Jizery u Rakous je cenný právě tím, že si přes silné rekreační využití zachovává přírodě blízký charakter a početnou populaci vranky. Dosavadní výsledky ukazují, že ochrana populace vranky obecné a vodácké využívání zde nejsou v prokázaném zásadním konfliktu. Udržení tohoto stavu může podpořit průběžné sledování, citlivé chování návštěvníků a případná budoucí opatření založená na nových datech, pokud by se stav populace nebo podmínky v toku změnily.

Poděkování

Za spolupráci a podporu autoři děkují AOPK ČR a Správě CHKO Český ráj, zejména Václavu Lukovi a Jiřímu Klápštěmu, za vstřícnost a spolupráci také Českému rybářskému svazu, MO Malá Skála, zejména Karlu Maříkovi. Velké poděkování patří Haně Kleinové a Jaroslavu Kočvarovi ze Splzova za zázemí a ochotnou podporu během terénních prací. ■

Kolektiv autorů: Daniel Bartoň, Milan Muška, Viktorie Váchová, Jan Augustynek, Luboš Kočvara, Marek Šmejkal